

OBČNI ZBOR KULTURNEGA DRUŠTVA "IVAN TRINKO,, V ČEDADU

Glavne težave so zdaj že za nami

Novo politično ozračje v Italiji olajšuje narodnobuditeljsko delo med beneškimi Slovenci - Občni zbor izvolil nov upravni odbor in soglasno sprejel resolucijo z upravičenimi zahtevami naših ljudi

Pred kratkim je bil v Čedadu občni zbor kulturnega društva "Ivan Trinko". Občnega zborosa se, poleg članov številnih beneških Slovencev, udeležili tudi podpredsednik SKGZ ing. Miloš Kodrič, deželni poslanec Dušan Lavriha, tržaški občinski svetovalec dr. Rafko Dolhar, tržaški občinski odbornik Dušan Hreščak, tajnik SKGZ Bogo Samsa, furlanski poslanec Mario Lizzero, deželni svetovalec Arnaldo Baracetti in tajnik furlanskega avtonomnega gibanja Raffaele Carozzo.

Vsi omenjeni predstavniki so pozdravili občni zbor in poudarili, da razumejo težnjo beneških Slovencev po priznanju enakopravnosti njihovega jezika in nacionalnega obstoja, hkrati pa so tudi zagotovili, da bodo z vsemi silami in z vso odgovornostjo podprli upravičene težnje beneških Slovencev po priznanju manjšinskih pravic Slovincem v videmski pokrajini.

Tajniško poročilo je podal tajnik društva Izidor Predan, ki je med drugim dejal:

«Novo politično ozračje, ki je nastalo v Italiji, nam olajšuje narodnobuditeljsko delo med našimi brati. Naše društvo se širi in razvija. Mnogi, ki nas v začetku niso razumeli, danes spoznavajo koristnost našega društva in pravijo, da če bi ga ne bilo, bi ga bilo treba ustanoviti.

Danes bomo izvolili v glavni odbor nove ljudi, razumnike. To je zelo pozitivno, kajti brez udeležbe razumnikov ne moremo govoriti o kulturnem napredovanju. Prepričani smo, da bodo ti novi, šolani ljudje dali svoj prispevek tako razvoju kot tudi temu, da bomo dosegli svoje pravice. Veliko nam bodo pomagale njihove izkušnje, pa tudi njihov prestiž. Prepričani smo in uverjeni, da bo imelo društvo sedaj lažjo pot in da so glavne težave že za nami».

Po obširnem in izčrpnem referatu tajnika Izidorja Predana se je razvila živahna razprava, v kateri so sodelovali dr. Viljem Černo iz Brda v Terski dolini, profesor Pavel Petričič iz Dolenjega Brnasa, Dino Del Medico, doma iz Brda v Terski dolini, trenutno živeč v Švici in Anton Birtič iz Petjaha v Nadiški dolini.

Dr. Černo je prinesel pozdrave rojakov iz Terske doline, kjer še govore slovensko besedo in izžarevajo slovenski ponos. Prof. Petričič je pretresljivo izpovedal, kako je bil tudi sam rezultat raznarodovalne šole v Špetru in da se mu je ob podpori prijateljev vzbudila zavest k pripadnosti slovenskemu narodu. Dino Del Medico je govoril o društvu slovenskih izseljencev Beneške Slovenije v Švici ter povedal, da šteje društvo zdaj 220 članov in 12 sekcij, od katerih štiri v nemškem ter osem v francoskem delu Švi-

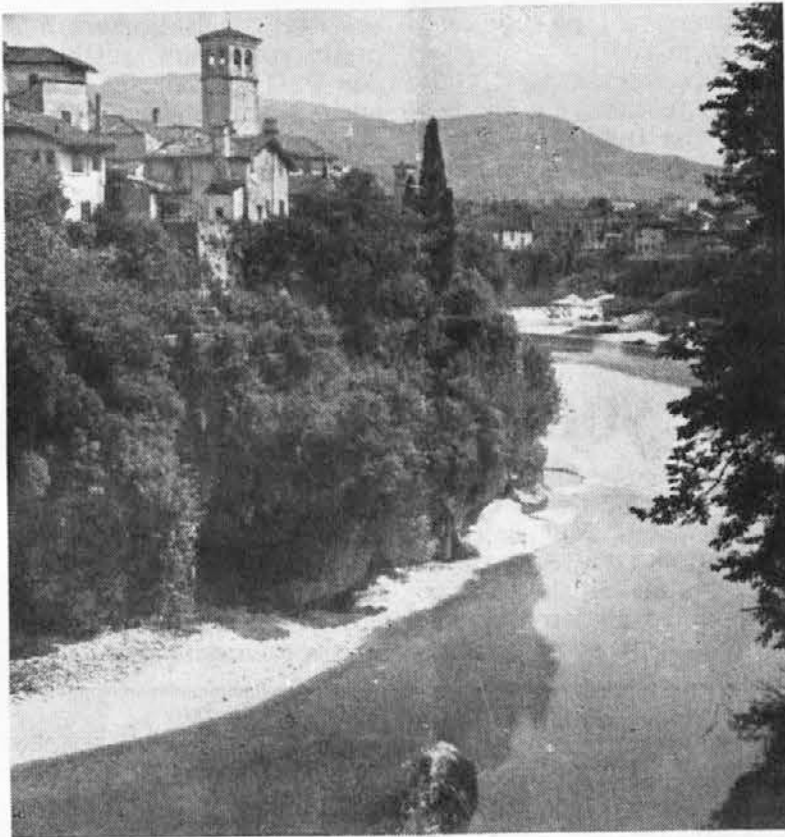
ca. Anton Birtič pa je orisal veliko zanimanje, ki obstoja v vseh dolinah za petje in glasbo ter da se mu je že posrečilo zbrati že več manjših skupin in kvintet v Lesi pri Hlodiču.

Ob koncu je občni zbor prosvetnega društva Ivan Trinko soglasno odobril resolucijo in izvolil nov društveni odbor. Za predsednika je bil izvoljen Izidor Predan, za podpredsednika Vojmir Tedoldi in za tajnika dr. Viljem Černo. Novi člani odbora pa so postali: prof. Pavel Petričič, Dino Del Medico, dr. Rihard Florjančič, Anton Birtič, Marija Gracija Vižintin, Guido Battaino, Anton Chiabai in Renzo Crainich.

Sprejeta resolucija se glasi:

«Delegati, zbrani na IV. rednem občnem zboru prosvetnega društva "Ivan Trinko", ki je bil v Čedadu 2. februarja 1969, so pregledali težak gospodarsko - socialni položaj Beneške Slovenije, zaradi katerega so prisiljene najboljše moči te zemlje v emigracijo, kar predstavlja resno nevarnost za razkroj in fizično likvidacijo slovenske etnične skupnosti, ki živi v teh dolinah že nad tisoč let.

Delegati ugotavljajo diskriminacijsko politiko predpostavljenih oblasti na škodo do slovenske jezikovne skupnosti v videmski pokrajini, ki različno od tiste v Trstu

ČEDAD Z NADIŽO — To starodavno langobardsko mesto je vedno bilo in je še danes trgovsko središče vzhodne Beneške Slovenije. Tu je tudi sedež Kulturnega društva "Ivan Trinko"

in Gorici, ne uživa nobenih pravic predpisanih, v republiki ustavi.

Zato pozivajo oblasti in vse demokratične stranke, naj si prizadevajo za izboljšanje gospodarsko - socialnih pogojev v Beneški Sloveniji ter prispevajo k uveljavljanju tistih ustavnih pravic, ki so predvidene za vse manjšine v italijanski republiki.

Zahvaljujejo se osebno

stim, ustanovam in političnim strankam, ki jih že več časa podpirajo v njihovih pravičnih zahtevah. Posebno pa se zahvaljujejo svojim sobratom iz Trsta in Gorice za njihovo plemenito moralno, kulturno in materialno pomoč, ki so jim jo dali v zadnjih letih, prepričani, da bodo enotno nadaljevali po tej poti tudi v bodočnosti.

Čedad, 2. februarja 1969 ».

V FREIBURGU 2. MARCA

Prvo zborovanje Furlanov in beneških Slovencev zaposlenih v Švici

Pripravljajo jih združenji "Za Furlanijo,, in "Furlansko ognjišče,, ter Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije v Yverdonu

V Freiburgu v Švici bo bržčas 2. marca pomemben dogodek za furlanske in slovenske emigrante v tej deželi. Pripravljajo namreč prvo zborovanje delavcev, ki naj preučijo življenjske in delovne razmere v Švici, njihove težnje in zahteve ter tudi razmere in načrte za napredek Furlanije oziroma Beneške Slovenije. Zborovanje, ki je bilo sprva napovedano za 26. januar, a so ga odložili, ker se mnogi emigranti še niso vrnili iz obiska pri družini, pripravljajo združenji furlanskih emigrantov "Za Furlanijo" iz Losanne in "Furlansko ognjišče" iz Freiburga ter Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije iz Yverdonu.

Med emigranti iz Furlanije in Beneške Slovenije je za to zborovanje veliko zanimanje ter so že pripravili predlog raznih vprašanj, ki bi jih podrobneje obravnavali. Zavzemajo se na primer za izdelavo sociološke raziskave o emigrantih iz Furlanije in Beneške Slovenije v Švici, terjajo svoje predstavnike v organih krajevnih oblasti; zanimive pa so tudi njihove pobude za gospodarski razvoj v domovini. Tako naj bi se deželni svet v Trstu zavzel za ustanovitev državnih industrijskih podjetij združenja I.R.I. ter sploh za povečanje delovnih mest v Furlaniji in Beneški Sloveniji;

preučiti naj se možnost ustanovitve posebnega finančnega zavoda, organiziranega s prihranki emigrantov, ki bi pospeševal tukajšnji gospodarski razvoj; terjajo pa tudi skrčenje vojaških služnosti v domovini, ustanovitev časnika za emigrante, novo kulturno politiko ter znižanje taks za delovanje organizacij emigrantov v tujini.

Gre torej za številna pereča vprašanja, ki tarejo furlanske in naše emigrante v Švici ter njihove rojstne kraje in družine. Zato vabimo vse naše drage rojake, beneške Slovence, da se zborovanja v Freiburgu v nedeljo 2. marca udeležijo v čim večjem številu.

"Matajur,, in slovenski jezik

Naš list, «Matajur», izhaja že skoraj dvajset let in ves ta čas si je prizadeval, da bi uspešno opravljal svojo funkcijo. Vloga tiska pa je posredovati informacije, ščititi interese svojih bralcev oziroma njihove politične, gospodarske in socialne koristi, ter tudi vzgajati. Tiskana beseda ima takšno poslanstvo odkar obstaja, v naših časih pa je ta vloga še toliko bolj pomembna in poudarjena.

Ob začetku izhajanja «Matajurja» smo pisali pretežno v preprostem jeziku naših bralcev, kot ga govore v Nadiških dolinah, ob reki Terter v Reziji. To je jezik, ki nas združuje odkar živimo na tej zemlji kot Slovenci: in tudi v najhujših letih strahovlade in revščine se mu nismo odpovedali. Ugodnejše politične in socialne razmere v demokratični Italiji sedaj omogočajo, da gremo dalje v oblikovanju svoje narodnostne zavesti in v spoznava-

nju čiste knjižne slovenščine, kot je zapisana v našem pravopisu in današnji slovenski književnosti.

Naši ljudje gotovo razumejo takšno usmeritev in našo težnjo, da bi pisali v pravilni slovenščini. Saj končno ta politika že daje sadove. V Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino prihajajo najrazličnejši slovenski časniki in revije, naši ljudje pa poslušajo tudi slovenske radijske postaje in gledajo televizijo. Vse te napisane ali izrečene besede prav gotovo ne bi naletele na tako močan odmev in sprejem, če bi ljudje v naših hribih in dolinah ne obvladali vsaj bistvenih prvin in značilnosti prave knjižne slovenščine oziroma če ne bi težili, da povsem spoznajo in doumejo naš slovenski jezik. «Matajur» je torej med najbolj poklicanimi in dolžnimi, da spoštuje lepo slovenščino in tej nalogi se ne moremo odpovedati.

Vojaške služnosti rana na našem telesu

Povsod ob meji z Jugoslavijo, torej tudi na območju Beneške Slovenije in Kanalske doline, smo priča anahronizma, ki je očitno izven časa in prostora. Vtem ko so znana stališča vlade — podpirajo jih tudi politične stranke, morda z izjemo majhnih skupin skrajne desnice — o dobrih odnosih in o naraščajočem sodelovanju med sosednjima deželama, v obmejnih krajih pristojne oblasti naprej razvijajo razne vojaške služnosti. Gre za takomenovane «servitū militari», ki povzročajo našim ljudem in zlasti gospodarstvu toliko skrbi in škode.

To neskladje med politiko in zatiranje italijanske vlade ter režimom ob naši vzhodni meji, je ena izmed posledic dejstva, da je naša država članica Atlantskega zavezništva NATO ter mora zaradi tega izvajati strateške zamisli in naloge političnih oziroma vojaških organov pakta. Visoka politika torej, ki pa v življenju in konkretnih razmerah prinaša samo škodo in upravičeno negodovanje.

Vojaške služnosti še povečujejo probleme Beneške Slovenije in Kanalske doline, ki sta že zaradi goratega značaja in oddaljenosti od centrov v težkem gospodarskem in socialnem položaju. Naj ponovno opozorimo, da se naše doline in hribovske vasi praznijo; emigracija se veča in mladine je pri nas zmeraj manj. Ze leta in leta dolgo pa nas mučijo bremena vojaških služnosti, ki onemogočajo izpolnitev raznih načrtov oziroma pobud, ki bi sicer lahko vsaj delno prispevale k izboljšanju razmer in poživitvi gospodarstva.

Poglejmo in presodimo; Beneška Slovenija in Kanalska dolina merita skupaj okrog 800 km² in več kot dve tretjini tega ozemlja sta obremenjeni z vojaškimi služnostmi. Na tem področju je za vsako najmanjšo gradnjo potrebno običajno dovoljenje občinskih oziroma pokrajinskih upravnih organov ter soglasje vojaških oblasti. Ni dovoljena niti gradnja preprostih vaških žičnic, s katerimi prebivalci naših hribovskih vasi spravljajo drva v dolino. Kakšno škodo je na primer utrpelo področje med Muzci in Tanamejo v Terski dolini, kjer je veliko italijansko industrijsko podjetje nameravalo zgraditi počitniško kolonijo za svoje delavce, pa so vojaške oblasti ta načrt prepredile oziroma prepovedale. Znani so nadalje primeri, da morajo včasih zaradi vojaških vaj ali premikov vojakov zapreti za promet celo mednarodni prehod v Učejci.

Občinski sveti, provincialni svet v Vidmu ter deželne oblasti v Trstu, so doslej že večkrat razpravljali o bremenih in škodi zaradi vojaških služnosti. Tudi vse politične stranke, od Krščanske demokracije do komunistov, so terjale omilitve bremen, toda vsa dosedanja posredovanja niso dala posebnih sadov. Menimo, da bi lahko vojaške služnosti povsem odpravili, ali pa jih vsaj bistveno zmanjšali. Obramba države ne bi bila pri tem najmanj prizadeta. Gre za zelo nujno nalogo in problema ni več mogoče odlagati. Dokler pa ta zahteva ne bo izpolnjena, bi morala država povrniti vso škodo, ki jo naši kraji in ljudje trpe zaradi vojaških služnosti.

Iz Krnahtske doline

Viskorška cesta je slabša kot nobena v Karniji

Dne 23. januarja je obiskal Viskoršo deželni odbornik za turizem Enzo Moro, ki je doma iz Karnije in torej dobro pozna razmere revnih hribovskih vasi. Kot smo že večkrat pisali v našem časopisu, je cesta od mosta pri Debeležu proti Viskorši strašno slaba, jama sta in razrita kot kakšen presušeni hudournik, da se komaj da voziti po njej in zato se je ljudje, če le morejo, izogibajo. Pri tem mislimo na nedeljske izletnike, ki bi lahko napravili krožno pot iz Terske doline in nazaj po Krnahtski, tako pa pridejo samo do Viskorše in se vrnejo po isti poti nazaj.

Domačini že dolgo prosijo in trkajo na ta in ona vrata, da bi se jih kdo usmilil, a ceste nihče ne popravi, ali to kar store, se sproti pode-re. Tokrat je prišel na lice mesta sam deželni odbornik za turizem, kajti v tem predelu Krnahtske doline se na vso moč trudijo z raznimi olupševalnimi in izboljševalnimi deli, da bi se okrepil turizem. Ko se je peljal deželni odbornik po tako slabi cesti, je med vožnjo kar vzkliknil: «Tudi v Karniji so strme ceste, a v tako slabem stanju, kot je viskorška, ni zares nobena».

Ob tej priliki je deželni odbornik povedal, da je dežela že določila dati potrebna sredstva za prvo ureditev ceste Debelež-Njivica v Terski dolini in da so tudi že pripravljene vsi potrebni načrti za izvedbo tega nujnega dela. Dela bi morali pričeti že tekom tega leta, seveda če bosta zainteresirani občini (Tipana in Brdo) pravočasno poslali deželnim organom potrebne akte, ki potrjujejo razlastitev zemljišč, preko katerih poteka nova trasa.

Ob zaključku svojega obiska je deželni odbornik Moro obljubil pričeti vseh hišnih poglavarjev iz Viskorše, da se bo zanimal ne samo za hitro popravilo te ceste, ampak tudi za druge probleme, ki delajo preglavice tej vasi. Ljudje zato upajo, da se bo kaj obrnilo na bolje in da ne bo ostalo vse samo pri obljubah, kot je to že dolgo v navadi.

Veselo predpustno razpoloženje

Letošnji predpust je zelo vesel, posebno v Viskorši, kjer so pripravili v znani in lepo urejeni gostilni «pri Štaku» več maškerad. Prišlo je polno ljudi tudi iz bližnjih vasi in celo iz Čente in Vidma. Smeha ni bilo ne konca ne kraja, saj so bile nekatere točke izredno posrečene. In kaj se ne bi smejali, vrgli so v mlin staro babo, iz nje je prišla pa lepa «sinjorina». Poskrbeli so tudi za dobro jedajo in pijačo in tako ustvarili zares prijetno vzdušje, posebno še, ker je doma nekaj emigrantov in

so se tudi ti nekoliko poveselili.

Včasih so v Krnahtski dolini še lepše pustovali. Že več tednov prej, to na primer v Platišjih in Prosnidu, so se fantje preoblekli v «prediče» in predli so na star kolovrat in posnemali kakšno staro ženo. Hodili so od hiše do hiše ob določenih dnevih. Imeli so «te ljepe» in «te grde» puste. «Te ljepe»

Iz Nadiške doline

Gradnja novega vodovoda v Bijačah

Te dni so začeli z gradnjo vodovoda v Bijačah, kajti sedanjí ne daje zadosti vode in imamo zaradi tega večne težave, posebno v poletnih mesecih. Stroški za to delo bodo stali štiri milijone lir in jih bo 80 procentno krila dežela. Čim bo vreme dopuščalo, bodo ojačili vodovode tudi v Podvršiču, Sčigli in v Roncu.

Novo vodstvo v lovski sekciji

Lovska sekcija v Podbonecu je pred nedavnim izvolila novo vodstvo. Za predsednika je bil ponovno izvoljen prof. Giorgio Timballo, na novo pa so bili izvoljeni Mario Balus, Jožef Blasuttig, Robert Birtig in Nicola Marsaglia.

Srednje

Bonifikacija ob Arbeču

Deželno prisledništvo za kmetijstvo je sklenilo, da se dodeli občini Srednje 11 milijonov in pol lir za izboljševalna dela vzdolž hudourniške Arbeče. Zato bodo v ta namen zasadili več kostanjevih dreves in uredili cestno mrežo. Ta dela, ki spadajo v kompresorij Julijskih Predalp kjer je treba izvršiti izboljševalna dela, bo izvedla pokrajinska ustanova za hribovsko gospodarstvo v Vidmu. Dela bodo dali že v teh dneh v zakup (apalt).

Nesreča ne počiva

Prejšnji teden je 73 letna Marija Drekonja iz Gorenjega Trbilja tako nesrečno padla po ledeni poti, da si je zlomila nogo. Zdravniki v čedadski bolnici so izjavili, da bo ozdravila v 50 dneh.

Tudi Pavel Predan iz Kravarja je bil nesrečen. Pri delu, kjer je zaposlen kot stolar, se je močno urezal v roko in zato se bo moral zdraviti kar mesec dni.

Sv. Peter

Padel je z drevesa

V bolnico so morali peljati 42 letnega Renata Fulla iz Saržente, ker je padel z drevesa in si zlomil desno nogo. Ozdravil bo v enem mesecu.

Umrla je najstarejša žena našega komuna

Prejnjí mesec je umrla v

so imeli bele srajce in so se na vasi samo pokazali, «te grdi» pa so uprizarjali razne smešne dogodke, ki so se med letom zares dogodili v tej ali oni vasi, pa tudi izmislili so si kaj.

Te maškerade so trajale vse do te zadnje vojne, sedaj se pa tudi v teh vaseh opuščajo razne šege in navade, ker ni ljudi pri hiši in je zato življenje bolj monotono.

Bjarči najstarejša žena našega komuna: Marija Terezija Podreka vdova Černoja. Stara je bila 94 let in je svoje dolgo življenje posvetila le delu in svoji družini.

Izpod Matajurja

Smrtna nesreča pri delu

Tragično je preminil v Iplisu Vigio Coceanig iz Pečnijega

Vso našo okolico je zelo pretresa žalostna vest, da se je smrtno ponesrečil 57 letni Vigio Coceanig, ki se je izselil pred leti iz Pečnijega, male hribovske vasice pod Matajurjem, na ravno, v fur-

lansko nižino, v Iplisu, kjer je kupil malo kmetijico, da je lažje preživel svojo številno družino. Rajnki Vigio je bil namreč oče sedmih otrok, ki so na srečo vsi preskrbljeni: 31 letna Amorina, 30 letna Pierina, 27 letni Bepi, 25 letna Livia, 22 letna Bruna, 21 letna Lucija in 18 letna Lilijana.

Do nesreče je prišlo 28. januarja na polju, ne daleč od doma, ko je hotel pripraviti s svojim bratom Mihalom neko njivo za pomladansko setev. Ko sta pustila za nekaj časa traktor na strmeh pobočju, da bi med-

Iz Kanalske doline

Dežela bo pomagala rabeljskim rudarjem

Pretekli teden so se srečali deželni odbornik za javna dela Masutto in deželni odbornik za transport Varisco z rudarji in upravniki rabeljskih rudnikov, da so skupaj razpravljali, kaj bi bilo potrebno ukreniti, da se izboljšajo življenjski pogoji te kategorije. Razgovorom je prisostvoval tudi trbiški župan Di Gallo. Deželni odbornik Masutto je med drugim dejal, da bo dežela prav gotovo pomagala v vseh ozirih posluščujoč se vseh zakonov, ki predvidevajo kakšno pomoč. Kar pa zadeva ureditev

demanialne imovine je dejal, naj se pripravi s sodelovanjem delavcev in upravnikov rabeljskih rudnikov ter z občino Trbiž in deželno administracijo poseben načrt del, ki se ga bo izvedlo delno takoj in delno v daljšem roku. Obljubil je tudi, da bo dežela skušala rešiti tudi ostale probleme kot so: gradnjo novih ljudskih hiš in asfaltiranje in razsvetljavo ulic in trgov, ki spadajo pod deželno administracijo.

Tudi trbiški župan je zagotovil, da bo njegova občina vzela v najem vzdrževanje cest in javno razsvetljavo, kakor tudi hišo, v kateri stanujejo uradniki.

Ob koncu obiska sta deželna odbornika obiskala tudi rudarsko zadrugo.

Za turistični razvoj Kanalske doline bi potrebovali šest milijard

Pred nedavnim so se zbrali v Trbižu župani občin Kluzža, Dunja, Pontabel, Naborjet-Ovčja ves in Trbiž, da so proučili osnutek statuta konzorcija, ki ga bodo ustanovili za razvoj turizma Kanalske doline in Zeleznega kanala. Sestanku je predsedoval trbiški župan Di Gallo, ki je tudi deželni svetovalec, prisotni pa so bili tudi inž. Torossi in arh. Ria s tehničnim svetovalcem Ciriom Floreaninijem.

Po dolgi diskusiji, v katero so posegli vsi župani, so sklenili, da bodo dali osnutek statuta v proučitev posameznim občinam, ki naj ga bi tudi čimprej sprejele

Iz Idrijske doline

Za cesto Novakuci-Pojane

Končno bodo uredili tudi cesto, ki vodi iz Novakucev v Pojane. Ustanova za hribovsko gospodarstvo (Ente di economia montana) iz Vidma je dala že v zakup (apalt) dela za asfaltiranje te ceste. Delo bo v celoti stalo 15 milijonov lir.

Zlomila si je hrbtenico

Izredno hudo se je ponesrečila 54 letna Helena Magnan iz Prapotnega, ker je padla in si zlomila hrbtenico. Takoj so jo prepeljali v čedadsko bolnico, kjer so zdravniki izjavili, da bo ozdravila v dveh mesecih.

Iz Rezijanske doline

Nove pobude za razvoj turizma

Koncem meseca januarja so se sestali v Ravenci člani turistične zveze, da so pregledali delo preteklega leta in vrgli nove baze za razvoj turizma v dolini Rezije. Najprvo so potrdili obračun za leto 1968, ki je aktiven za

in odobrile. Po dveh letih študij so končno pripravili za zainteresirane občine točen dvoletni hribovski turistični načrt, ki je popolnoma v skladu z indikacijami, ki so v programu za ekonomski in socialni razvoj dežele, za kar pa bo potrebno potrošiti najmanj šest milijard lir.

Tavorjana

Iz občinske seje

V začetku tega meseca se je sestel prvič v tem letu občinski svet tavorjanskega komuna, ki je obravnaval zelo važne točke dnevnega reda. Najprvo so sprejeli komunski proračun (bilanco) za tekoče leto, ki je izenačen, 132 milijonov lir, predvideva torej toliko dohodkov kot izdatkov. Za javna dela predvidevajo 81 milijonov lir izdatkov. Komunski svet je nadalje imenoval revizorje računov za leto 1968 in sprejel sklep, da se kupi zemljišče v Montini, kjer bodo zgradili nov zdravniški ambulatorij, in da se proda staro stavbo v Preštintu, v kateri je bila nekdanja šola. Ob zaključku pa so sprejeli še več drugih sklepov administrativnega značaja.

Gradnja poljskih poti

Tele dni je komunska administracija dala v zakup (apalt) dela za gradnjo nekaterih novih poljskih poti. To delo bo stalo več kot 12 milijonov lir in ga bo dober del krilo deželno odborništvu za kmetijstvo.

OB 120-LETNICI SMRTI NAJVEČJEGA SLOVENSKEGA PESNIKA

Franceta Prešerna

Letos 8. februarja je poteklo 120 let, kar je umrl največji slovenski pesnik Franc Prešeren. Slovenski narod si je izbral ta dan za svoj kulturni praznik in zato smo ga obhajali vsi Slovenci, tisti v Sloveniji in tudi vsi drugi, ki živimo izven matične države. Ta praznik je nas vseh, to je skupni praznik vsega slovenskega ljudstva.

Praznovanje tega dne morda ni toliko v različnih prereditvah in vidnih manifestacijah, ki se vsako leto okoli 8. februarja zvrstijo v številnih krajih Slovenije in tudi izven njenih meja. V prvi vrsti se praznovanje demostriira v notranjosti vsakega posameznika, njegovem praznovanju k miselnosti našega velikega Prešerna. Priznati se k miselnosti Prešerna pomeni priznati se k njegovi besedi, o kateri je nekoč dejal slovenski pesnik Oton Zupančič, da je »centralna ideja slovenstva«. A to slovenstvo ni nikaka omejena domačnost, nikaka sentimentalna idiličnost, nikak plah in ozkosrčen pogled na življenje. »Ne, to slovenstvo je tako globoko kakor vse trpljenje človeškega srca z vsem obupom, strahom in strastjo, slabostjo in bolečino, in je po duhu tako široko kakor ves svet«.

oblikovala naročno in kulturno, socialno in človeško zavest Slovence in vsega slovenskega naroda.

Posebno aktualnost pa v današnjem času spet dobiva njegova »Zdravljica«, najbolj živa slovenska pesem vseh časov. Ta Prešernov spev o svobodoljubnem človeštvu nas tuči danes spominja, da je družba prijateljev, ki ji

pesnik nazdravlja, žal še vedno bolj idealna kakor resnična. Prešeren je kot velik humanist in demokrat veroval v človeka celo spričo razmer, ki so bile kaj malo spodbudne za to. V njem je živela misel tedanje napredne Evrope: vsi ljudje so bratje! Misel, tolikokrat zasramovana, opljuvana in izdana, a spet poveličana z nepopoljšljivim optimizmom, stisnim optimizmom ki je v Prešernovih študentovskih letih prav na Dunaju spremljal v svet tudi Beethovenovo Deveto simfonijo — pesem o bratstvu in ljubezni med vsemi narodi.

Če je Prešernova »Zdravljica« povzetek pesnikovih življenjskih spoznanj, bojov in iskanj, razočaranj in porazov, povzetek domoljubja kot čustva ljubezni do svojega ljudstva in zemlje, če je to delo sinteza ideje svobode, bratstva in enakosti vseh narodov, potem velja, da mora biti Prešeren danes bolj kot kdajkoli živ. Ravno ta namen pa ima tudi vsakoletni kulturni praznik, ki ga slovenski narod obhaja ob obletnici smrti največjega pesnika. V to praznovanje se zavestno vključujemo beneški Slovenci kot živ del slovenskega naroda.

Goriško gledališče bo še gostovalo pri nas

Poseben prenosni oder bo omogočal nastope tudi po majhnih in oddaljenih vaseh Beneške Slovenije

Nedavno gostovanje Goriškega gledališča iz Nove Gorice ob Dnevu emigranta v Čedadu, je med našimi ljudmi, zlasti še med emigranti, vzbudilo velik vtis in zadovoljstvo. Povsod si še žele takšnih gostovanj, kjer gledališče znana dela slavni umetnikov — kot sta, denimo, Carlo Goldoni in njegova komedija »Tast po sili« — posreduje ljudem v njihovem domačem jeziku oziroma narečju.

Izredno zadovoljen zaradi velike udeležbe na predstavi v gledališki dvorani »Adelai-

de Ristori« v Čedadu, je tudi ravnatelj in umetniški vodja novogoriškega ansambla Jože Babič V pogovoru s časnikarji v Novi Gorici je izjavil, da bo Goriško gledališče zmerom rado ponovno gostovalo v Beneški Sloveniji, s primernim odrskim delom. Najprej bo — morda že v kratkem — nastopilo v Štoblanku, kamor je ansambel povabil tamkajšnji župnik g. Mario Lavrenčič.

Goriško gledališče bo vsako leto uprizorilo okrog 150 predstav, od katerih bo kar dve tretjini gostovanj izven

Nove Gorice. Skupaj s Slovenskim gledališčem iz Trsta bo zagotavljalo umetniški užitek tudi številnim majhnim in oddaljenim vases na obeh straneh meje. Gledališče v Novi Gorici bo nabavilo poseben prenosni oder, ki bo omogočal predstave v vaseh, kjer nimajo nobene dvorane ali odra. Takih vasi oziroma naselij je v Beneški Sloveniji veliko. Seveda bodo predstave na prenosnem odru, se pravi na prostem, mogoče samo v poletnem času.

stvo, da je potrebno tolči železo, dokler je vroče, zato so sprejeli tveganje za potovanje v Videm. Nenavaden je bil prizor, ko se je naslednjega dne ob osmih pojavil nemški avto z belo zastavico na kobariškem trgu. Avto je vozil SS-ovski podoficir, v njem je sedel adjutant Sheid, prisledla pa sta še Zorko in Maks.

Na potovanju proti Čedadu so se nahajale partizanske zasede. Ni bilo dovolj časa, da bi bile predhodno obveščene o vsem, zato je pri Robiču le malo manjkalo, da niso partizani prerešetal avto iz zasede. Zahvaliti se je treba prisotnosti duha partizanskega komandirja Leopolda Koširja-Zmaga, da je ohranil mirno kri. Nadalje je šlo vse gladko, ko so partizani pojasnili zadevo.

V Vidmu so se ustavili pred vhodom samih zaporov, v katere sta Zorko in Maks vstopila v spremstvu nemškega oficirja. Delegacijo je sprejel zaporniški upravnik italijanske narodnosti, ki je bil Maksu dobro znan še od takrat, ko je bil leta 1943. zaprt v teh zaporih.

Predložili so mu pismeni nalog za izpustitev naših zapornikov, nato sta oba skrbno pregledala spisek njihovih imen, da ne bi koga izpustili. Tisti trenutek sta vstopila v upravnikovo pisarno dva gestapovska oficirja.

Adjutant Sheid ju je strumno pozdravil: — Heil Hitler! — toda ni utegnil spregovoriti drugih besed, ko mu je gestapovec položil roko na ramo in rekel z rotečim glasom: — Kamerad aretirani si! — nato je še naročil zaporniškemu upravniku, naj »bandita« zapro v celico.

Gestapovcem niso zalegla nobena pojasnila. Vendar je Sheid potolažil odposlanca za zagotovilo, da bosta brž svobodna, ko bo razčiščen ta »nesporazum«.

V TOLMINU SNUJEJO NAČRTE IN ZBIRAJO DENAR

Zimski turistični center na Kaninu gotovo dejstvo

Območje na Kaninu med najbolj ugodnimi v Jugoslaviji za razvoj zimskih športov in turizma - Projekt, ki bo temeljito spremenil gospodarsko podobo in možnosti Posočja, bi začeli uresničevati spomladi prihodnjega leta

Občinska, turistične organizacije in podjetja ter tudi razni posamezniki na Tolminskem, že nekaj let razpravljajo o možnostih za zgraditev zimsko-športnega in turističnega središča na Kaninu nad Bovecem. Iz študije, ki so jo lani izdelali strokovnjaki Urbanističnega inštituta Slove-

nije je razvidno, da ima kaninsko pogorje za to izredno ugodne naravne in druge pogoje. To mnenje so potrdili tudi znani tuji izvedenci za zimske športe in turizem. Na Kaninu pade do 4.200 mm padavin letno in kar zadeva sneg, je to področje na drugem mestu v Jugoslaviji, takoj za Bo-

hkrati bilo nad 10 tisoč smučarjev in turistov.

Predsednik Goriške turistične zveze in glavni iniciator za izgradnjo zimsko-športnega in turističnega centra na Kaninu ing. Viktor Klanjšček, ki nam je posredoval omenjeno problematiko, je tudi poudaril, da kaninsko pogorje meji z italijanskim gorskim svetom ter je tudi blizu Vidma, Čedadu in drugih mest z deset tisoči možnih smučarjev in turistov. Vsa ta dejstva dajejo Kaninu veliko aktualnost in prednosti.

V primeru Kanina lahko poudarimo, da gre tu za izredno iniciativno občinske skupščine v Tolminu ter zlasti za požrtvovalno delo inženirja Viktorja Klanjščka. Zimsko-športni in turistični center v Posočju sedaj ni več oddaljena vizija, temveč stvarno bližnja perspektiva. Letošnje leto bo poteklo predvsem v izdelavi projektov, sklepanju pogodb ter v izvajanju drugih pripravljalnih del. Če bo šlo vse po sreči, pa bi s prvimi deli začeli spomladi prihodnjega leta. Prvo žičnico bi izročili v obratovanje pozimi leta 1971, dotlej pa bi zgradili tudi prvih nekaj hotelov. Celotna investicija v ožjem programu bi trajala dve do tri leta, v razširjenem programu pa štiri do pet let. Hkrati z zagotovitvijo sredstev za tako velik projekt, si na Tolminskem prizadevajo, da bi čimprej vzgojili tudi potrebne gostinske in turistične delavce, ki bodo zaposleni v okviru zimsko-športnega in turističnega središča na Kaninu.

Gornja slika prikazuje spodnji del smučišč, po katerih teče proga »Kaninskega smuka«. Na desni je greben Konjca, ki je visok 2287 m

ko Kotsorsko. Običajno pade na Kaninu do 6 m snega, ki obstane do poznega poletja. Bela odeja zakrije vse globeli in vrtače in zaradi tega so smučišča zelo lepa. Mogoče je zgraditi proge za razna tekmovalna z višinsko razliko do 1.100 metrov. Na smučiščih kaninskega območja bi lahko

Jeseni srečanje bivših partizanov iz Goriških Brd in Beneške Slovenije

Na Dobrovem, centru Goriških Brd, je bil pred kratkim sestanek predstavnikov nekdanjega Briško-beneškega odreda ter domačih članov Zveze borcev. Razpravljali so o tem, kako povečati stike in sodelovanje med slovenskimi in italijanskimi partizani iz območja Brd ter Beneške Slovenije z Rezijsko. Sklenili so, da bodo 7. septembra letos pripravili srečanje partizanov in političnih delavcev iz omenjenih področij v Vrhovljah, kjer

je tudi velik spomenik padlim borcem iz Goriških Brd in Beneške Slovenije.

S srečanjem bodo počastili predvsem šestindvajseto obletnico začetka množične vstaje prebivalstva Primorske in Beneške Slovenije proti okupatorjem, po kaptulaciji Italije 8. septembra 1943. leta. Na omenjenem sestanku na Dobrovem so izvolili pripravljalni odbor in razne komisije, ki bodo organizirali kulturne in druge prireditve za udeležence srečanja v Vrhovljah.

Šele čez eno uro se je vrnil Sheid in sporočil novima jetnikoma, ki sta nestrpnost čakala v celici, da so stvar uredili. Razlog za aretacijo je bil v tem, da je bila nemška policija v Vidmu obveščena po telefonu, da se bodo partizani pritožili v ječo in skušali rešiti svoje ljudi. Po govoru z dr. Brandtom je vse steklo brez novih zapletov.

Nemci so izpustili iz ječe nekaj čez petdeset političnih zapornikov. Za njihov prevoz je Maks preskrbel avtobus pri avtobusnem podjetju Rozini iz Čedadu, znanemu zaradi prijateljskih odnosov do Slovencev, čeprav je bil Italijan.

Vsi so se srečno vrnili domov. Po prihodu v Kobarid so Maksu dali pismo, ki ga je poslal nemški polkovnik s posebno zahtevo, naj se izpeljejo pogajanja do konca. Na razgovor je šel sam Maks.

Vzdušje je postajalo napeto. Nemci so zahtevali takojšnje uresničitev danega predloga o prosti poti skozi Kobarid. Kljub njihovi nezaupljivosti jih je še enkrat prepričal, da jim bo ustrezno, ko se bo vrnil v Kobarid. Pustili so ga prostega.

Pogajanja z Nemci so se končala s pismom, v katerem so se partizani toplo zahvalili za človekoljubno dejanje ob osvoboditvi političnih zapornikov, nikakor pa niso mogli ustreči predlogu o prostem prehodu skozi Kobarid.

Pismo je odnesel Izidor Gruntar v Bovec. Lahko si predstavljamo, kako so bili Nemci razkačeni, ko so spoznali dejstvo, da so naslednji tako spretno izpeljani partizanski vojni zvijači. (9)

(Nadaljevanje sledi)

Vid Vremec

„Kobariška republika,“

SS polkovnik je laskavo povedal, da je bil med prvo svetovno vojno zvezni oficir med nemško in avstrijsko armado in da je spoštoval Slovence, nato je predlagal:

— »Sem iz ožjega Himlerjevega štaba. Nemško poveljstvo želi imeti prosto pot iz Boveca skozi Kobarid in naprej po Soški ter nadiški dolini do Tomina in Čedadu.

Predlagamo vam, da sta lahko nastanjeni v Kobaridu nemška in partizanska posadka«.

Po krajšem posvetu z Maksom mu je odgovoril Zorko: — »Vaš predlog bova predložila našemu poveljstvu, nato vam bomo dokončno odgovorili. Rekli ste, da ste naklonjeni Slovanom, zato vas prosimo, da bi posredovali za izpustitev naših ljudi iz videmskih zaporov«.

Nenaden predlog ga ni presenetil. Nekaj časa je premišljeval, nato je obljubil, da bo takoj telefoniral o zadevi na višji štab v Videm.

Čez četrte ure je dr. Brandt obvestil odposlanstvo, da se strinjajo z našim predlogom. Poleg tega je še obljubil, da bo poslal naslednjega dne svojega adjutanta Sheida z avtom v Kobarid, da se bodo odpeljali v Videm.

Med razgovori se je zbrala gruča radovednih domačinov. Ko so zagledali partizane, so ju pozdravljali z naklonjenostjo.

Po njuni vrnitvi v Kobarid je sklenilo partizansko vod-

